

חוברת

דף השבוע

מסכת כתובות חוברת כו

דף ק"ד

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה ארבעה חלקים:

- א קושיות פשוטות - ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד
- ב עומק הדף - להעמיק קצת בגמ' ורש"י, על פי דברי גדולי המפרשים
- ג התוספות והעיקריין - להדגיש את התוספות הנחוצין ביותר
- ד סוגיית הדף - בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות

NEW SECTION

דף קד.

גמ', כל מאן דאמר נח נפשיה דרבי ידקר בחרב

קושיא:

קשה, וכי בשביל זה יתחייב מיתה. ועוד קשה, מה איפכת להו אם אחד יאמר כן.

תירץ:

בשיטמ"ק (ד"ה ובסיים) הביא בשם רש"י במהדו"ק לבאר, שאף אם ימות רבי, כל זמן שלא ידוע הדבר לתלמידי חכמים שבדור, לא יפסקו מלהתפלל, ואפשר שיועיל תפילתם לגרום תחיית המתים, אבל אם ישמעו שמת לא יתפללו בחוזה כל כך. [וע"ע בבן יהוידע (ד"ה הכל) וביערות דבש (דרוש טז), ובחי' חת"ס (ד"ה ההוא) שכתבו עוד ביאורים].

גמ', כל זמן שהיא בבעת בעלה גובה כתובתה עד כ"ה שנים, שיש בכ"ה שנים שתעשה טובה כנגד כתובתה

קושיא:

קשה, אם כן למה לא תפסיד כל אשה את כתובתה לאחר כ"ה שנים, אפילו בחיי בעלה.

תירץ:

הר"ן (ד"ה כל זמן) תירץ, שכל זמן שהבעל עודנו חי, הבעל שומר על אשתו שלא תוציא כל כך, ורק לאחר מיתת בעלה יש לחוש שתוציא כל כתובתה. [וע"ע בחמדת שלמה (ד"ה כל זמן) שתירץ באופן אחר].

גמ', איבעיא להו לר' מאיר מהו שתשלש

קושיא:

קשה, מה היא ספיקת הגמ', שלכאורה פשוט שתשלש, כיון דסברת ר' מאיר היא שהאשה עושה טובה כנגד כתובתה.

תירץ:

השיטמ"ק (ד"ה לר"מ) ביאר, שסברת ר' מאיר אינה שהאשה נפסדת כתובתה משום שעשתה טובה לאחרים, שבאמת יש לה רשות לעשות כן, אלא סברת ר' מאיר היא, שאם עשתה טובה לאחרים, מסתמא מוחלת על כתובתה. ובזה מובן ספיקת הגמ', שאפשר אינה מוחלת עד שהיא עושה טובה לזמן מרובה. [וע"ע בשיטמ"ק (ד"ה ונראה) ובהפלאה (ד"ה איבעיא) שכתבו עוד ביאורים].

גמ', כל מדת חכמים כן היא במ' סאה טובל במ' סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול

קושיא:

קשה, מהו הדמיון, הא מ' סאה של מקוה הוא הלכה למשה מסיני, ולכן אם חסר קורטוב א"א לטבול, משא"כ השיעור של כ"ה שנים אינו דין, אלא אומד הדעת, דבהכי מוחלת כתובתה, ובזה הקשה אביי, היאך אפשר לחלק בין קודם שקיעה לאחר שקיעה.

תירץ:

בקובץ שיעורים (דברי סופרים סי' ו) תירץ על פי יסוד גדול, דכל האומדנות שאמרו חז"ל, אף הם נאמרו בסיני, והשיעור של כ"ה שנים הוא מחוקי הטבע, שעד זמן זה יש לאשה כוחות הנפש לשתוק, ואם שתקה יתר מכן בהכרח מחלה כתובתה.

דף קד:

גמ', ילדמנו רבינו כששטר כתובה יוצא מחת ידה מחלוקת וכו'

קושיא:

קשה, דמשמע דספיקת הגמ' היא בין בשיטת חכמים ובין בשיטת ר"מ, אם איירי כששטר הכתובה הוא בידה, וצ"ע, דהסברא לחלק בין יש לה כתובה לבין אין לה כתובה מובנת רק לחכמים, שי"ל שאם שטר הכתובה בידה אינה מוחלת, אבל לר"מ לא מובן החילוק.

תירוץ:

כתבו האחרונים, שמכאן משמע כדברי רבינו יונה (מובא בשיטמ"ק), שכתב ביאור חדש בשיטת ר' מאיר [דלא כפירש"י], דס"ל לר"מ שיש אומדנא שמסתמא היא מוחלת על כתובתה לאחר כ"ה שנים, כיון שהיא יודעת שהשתמשה כל כך עם ממון היתומים בלא רשות מפורשת, ולדבריו שפיר י"ל שאם שטר הכתובה בידה אינה מוחלת. [וע"ע בשיטמ"ק בשם רש"י במהדו"ק שביאר באופן אחר].

גמ', הלכה כדברי מי

קושיא:

קשה, מהו הצד לומר דהלכה כר' מאיר, הא כלל גדול הוא בידינו דרבים ויחיד הלכה כרבים.

תירוץ:

האילת אהבים (ד"ה והלכה) תירץ, דר' מאיר הביא שיטתו בשם רשב"ג, והרי איתא בגמ' לעיל (עז). 'בכל מקום ששנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו'. [וע"ע בדברי השיטמ"ק שהבאנו לעיל (בקושיא הקודמת), ועפ"י דבריו תירץ השיטמ"ק גם קושיא זו].

גמ', ור' אבהו אמר ר' יוחנן אפילו תוספת אין לה כו', תנאי כתובה ככתובה דמי

קושיא:

קשה, דמה שייך כאן הדין דתנאי כתובה ככתובה, הא הפסד הכתובה הוא משום מחילה, וא"כ לכאורה תלוי באומדין דעת האשה, אם היא מוחלת גם על תוספת כתובה או לא.

תירוץ:

בספר פרדס יצחק (אות ד) ביאר, דכוונת הגמ' היא, שבעיני בני אדם תנאי כתובה הוא כמו כתובה, ולפיכך אומדין דעת האשה שמוחלת גם על התוספת. [וע"ע בספר עטרת שמואל (ד"ה ור"א אמר) שביאר באופן אחר].

מתני', וחנו בן אבישלום

קושיא:

קשה, היאך נקרא תנא בשם 'אבשלום', הא אבשלום היה רשע, ואין קוראים בשמו של רשעים, כמו שדרשו חז"ל (יומא לח): מדכתיב 'ושם רשעים ירקבו'.

תירוץ:

בתוס' (ד"ה שני) כתבו, שלכן גרסינן 'אבישלום' ולא 'אבשלום'. [וע"ע בפני יהושע (לתוס') שתירץ באופן אחר, דהא דאין קוראים בשם רשעים, זהו דוקא לגבי שם שמצינו רק אצל רשע, אבל לא לגבי שם שמצינו בין אצל רשעים ובין אצל צדיקים].

דף קד

תוכן

- א. ביאר כוונת רבי 'לא נהניתי אפילו באצבע קטנה'
- ב. ב' מהלכים בשיטת ר' מאיר
- ג. אם מחילה בלב מהני
- ד. אם מותר לקרות בשם של רשע

(א) ביאר כוונת רבי 'לא נהניתי אפילו באצבע קטנה'

- א. **סוגיית הגמ':** מפורסמים דברי הגמ' בסוגיין, 'בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה, ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה'. ואמנם מצינו בדברי הראשונים כמה מהלכים לבאר כוונת רבי, כמו שיתבאר.
- ב. **מהלך א', רש"י:** רש"י (ד"ה ולא נהניתי) פירש, 'אפילו לפי טורח [בתורה] שיגעתי באצבע קטנה שלי'. וביאר השיטמ"ק (ד"ה וכן פירש), שכוונת רבי היתה שלא נהנה כלום מן התורה, אע"פ שיגע בה הרבה מאד.
- ג. **מהלך ב', תוס':** אולם מדברי התוס' (ד"ה לא נהניתי) מבואר שפירשו באופן אחר, שהביאו התוס' דברי המדרש, שיש לאדם להתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו, ועל ענין זה הביא המדרש העובדא עם רבי. ומבואר מזה, שכוונת רבי היתה, שלא נהנה כלל ממעדני העולם הזה, ולא רק שלא נהנה מן התורה כמו שפירש רש"י.
- ד. **קושיית התוס' בע"ז:** התוס' בע"ז (יא): הקשו סתירה בין העובדא עם רבי בסוגיין, לבין הא דמבואר בגמ' שם, דלא פסק משלחנו של רבי חזרת קישות וצנון, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, שלכאור' מבואר מזה שנהנה רבי מתענוגי העולם הזה. ותירצו התוס', שרבי עצמו לא נהנה, אלא אוכלי שלחנו נהנו. אך כתב השיטמ"ק בסוגיין, שלפירש"י לא קשה כלל, שכוונת רבי בסוגיין היתה שלא נהנה מן התורה.
- ה. **מהלך ג', טור:** הטור (או"ח סי' רלא) כתב, שכל מעשיו של אדם יהיו לשם שמים, וכשאוכל ושותה יעשה הכל כדי שיהיה לו כח לעבוד הבורא, והביא הטור מעשה דרבי בסוגיין. וכתב השל"ה (י' מאמרים, מאמר ח), שהטור ביאר כוונת רבי באופן חדש, שלא נהנה מן העולם הזה לצורך עצמו, רק לצורך עבודת ה', וכתב, שבזה מיושב קושיית התוס' בע"ז, שבאמת נהנה רבי מן העולם הזה, אך כוונתו היתה לשם שמים.

(ב) ב' מהלכים בשיטת ר' מאיר

- א. **משנה:** מובא במשנה שיטת ר' מאיר, שאלמנה שדרה בבית בעלה יכולה לגבות כתובתה רק עד כ"ה שנים. ומבארת המשנה טעמו של ר' מאיר, משום 'שיש בכ"ה שנים שתעשה טובה כנגד כתובתה'. וביאר רש"י (ד"ה שתעשה), שתעשה טובה מנכסי יתומים, שנותנת לחם ומלח לשכניה, ע"כ. ואמנם אכתי צ"ב, למה נפסדת כתובתה משום כך, ומצינו בראשונים שתי מהלכים בזה, כמו שיתבאר.
- ב. **מהלך א', תוס' רי"ד:** התוס' רי"ד (ד"ה שיש) ביאר, שכיון שהיא רגילה ליטול מנכסי יתומים בלא רשות כדי לעשות טובה לשכניה, לפיכך ממעטין כתובתה כפי הממון שנטלה בלא רשות. ולכן לאחר כ"ה שנים נפסדת כל כתובתה, שמסתמא במשך כ"ה שנים נטלה מאתים זוז כנגד כל כתובתה.
- ג. **מהלך ב', רבינו יונה:** השיטמ"ק (ד"ה ותלמידי ר' יונה) הביא בשם רבינו יונה ביאור אחר בשיטת ר' מאיר, שבאמת לא איכפת להו ליתמי מה שהיא נוטלת כדי לעשות טובה לשכניה, אלא שיש אומדנא שמסתמא היא מוחלת על כתובתה לאחר כ"ה שנים, כיון שהיא יודעת שהשתמשה כל כך עם ממון היתומים בלא רשות מפורשת.
- ד. **קושיית השיטמ"ק:** הקשה השיטמ"ק (ד"ה וקשה קצת) על שיטת התוס' רי"ד, מהא דמסתפקת הגמ', 'לר' מאיר מהו שתשלש' [אם לא שהתה כ"ה שנים בבית בעלה, האם נפסדת כפי חשבון השנים], דבשלמא לפי רבינו יונה מובן שפיר ספיקת הגמ', דאולי לא מחלה עד כ"ה שנים, אבל לפי התוס' רי"ד קשה להבין הספק, שלכאורה פשיטא שיש להפסידה כפי חשבון השנים, שהרי נטלה ממון היתומים שלא ברשות.
- ה. **חידושו של השיטמ"ק:** כדי לתרץ קושיא זו חידש השיטמ"ק (שם), דע"כ צ"ל דגם לפי התוס' רי"ד מה שהיא נפסדת כתובתה אינו מכח סברא, אלא תקנת חכמים היא, שתקנו להפסידה כתובתה משום כך שנטלה ממון היתומים שלא ברשות. ולכן מובן שפיר ספיקת הגמ' מהו שתשלש, דמסקא לן אם תקנו חז"ל להפסידה רק בגמר כ"ה שנים, כשנפסדת כל כתובתה, או שתקנו להפסידה כפי חשבון השנים.

ג) אם מחילה בלב מהני

- א. **משנה:** מובא במשנה שיטת חכמים, ד"ל שאשה שדרה בבית בעלה גובה כתובתה לעולם, אבל בבית אביה גובה כתובתה רק עד כ"ה שנים. ונמצא, שיש ב' פלוגות בין ר"מ וחכמים, א', באשה שדרה בבית בעלה, דר"מ סובר דנפסדת כתובתה אחר כ"ה שנים וחכמים חולקים, ב', באשה שדרה בבית אביה, דר"מ סובר שגובה לעולם, וחכמים חולקים וסוברים שאחר כ"ה שנים נפסדת כתובתה.
- ב. **סברת חכמים:** רש"י (ד"ה וחכמים אומרים) ביאר סברת חכמים, דס"ל שאשה בבית אביה נפסדת כתובתה לאחר כ"ה שנים, משום 'דהואיל ושתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלתה'. [אבל באשה שדרה בבית בעלה לא אמרי' דשתיקתה היא מחילה, מפני שהיא בושה למחות על כתובתה, כיון שיתומים מכבדין אותה בבית בעלה].
- ג. **ראיית המהרש"ל:** הקצות החשן (סי' יב ס"ק א) הביא בשם המהרש"ל, שהוכיח מסוגיין דמחילה בלב מהני, שהרי האשה לא מחלה להדיא, אלא דאמרי' שמסתמא כך דעתה בלבה, ואעפ"כ מחילתה מועילה. על פי זה דן המהרש"ל, לגבי מי שתובע חוב מחבירו, והתובע מודה שלפני כמה זמן מחל בלבו על החוב, אך שוב חזר ממחילתו ורוצה לתבוע החוב, ופסק המהרש"ל, דמחילתו מהני, אע"פ שהיה בלבו.
- ד. **שיטת הקצות:** אולם הקצוה"ח (שם) האריך לחלוק על דעת המרש"ל בזה, ומסיק דמחילה בלב לא מהני. והא דמהני מחילה בלב בסוגיין, ביאר הקצות, שכיון שיש אומדנא שדעתה למחול על כתובתה, הרי זה נחשב כמו דבר שבגלוי, ולא דבר שבלב. ולכן פסק הקצות, שלגבי נידון של המהרש"ל לא מהני מחילה בלב, כיון ששם לא היה אומדנא שהתובע רצה למחול החוב.
- ה. **יסוד המחלוקת:** האמרי בינה (הל' דינים) כתב, שנידון הנ"ל, אם מחילה בלב מהני או לא, תלוי בחקירת המחנה אפריים (הל' זכיה סי' יא), אם מחילה מהני מדין הקנאה, או שאינה קנין אלא שהתובע מסלק עצמו מחובו, והנתבע זוכה בו ממילא. הקצות נקט שהוא קנין, ולכן ס"ל דמחילה בלב אינה כלום, אבל המהרש"ל נקט שהוא סילוק, ולכן ס"ל דגם מחילה בלב מהני, עיי"ש.

ד) אם מותר לקרות בשם של רשע

- א. **משנה:** המשנה מביאה השמות של שני דייני גזירות שהיו בירושלים, אדמון וחנן בן אבישלום. ומבואר בראשונים שיש בזה שתי גירסאות: א. 'אבישלום' כמו הגירסא שבידינו. ב. 'אבשלום', כשם אבשלום בן דוד המלך.
- ב. **דברי התוס':** התוס' (ד"ה שני) הביאו בשם ר"ת, שאין לגרוס 'אבשלום', משום שאבשלום בן דוד היה רשע, ואין לו חלק לעולם הבא כמבואר במסכת סנהדרין (קג:), והרי מבואר בגמ' יומא (לח:) שאסור לקרות בשם רשע, משום 'שם רשעים ירקב'.
- ג. **שיטת הפני יהושע:** הפני יהושע (לתוס' ד"ה שני) כתב, דלולי דברי התוס' היה אומר דלא שייך כאן הכלל דאסור לקרות בשם רשע, משני טעמים: א. דין זה נוהג רק באופן ששמו של הרשע מעיד על רשעתו, כמו שמו של דואג האדומי, דאין לקרות בשמו כמבואר בגמ' יומא (שם). ב. דין זה נוהג רק לגבי שם שמצינו רק אצל רשע, אבל לא לגבי שם שמצינו בין אצל צדיקים ובין אצל רשעים.
- ד. **הפלאה:** ההפלאה (לתוס' שם) כתב, שאפשר לומר שגם התוס' מודים ליסוד השני שכתב הפני יהושע הנ"ל [שמותר לקרות בשם שמצינו אצל רשע וגם צדיק], אלא דס"ל לתוס' דזהו רק לגבי שם המצוי אצל צדיקים, שבזה ליכא זכרון לרשע כשקורין בשמו, אך סוברים התוס', שמ"מ אין לקרות בשם אבשלום, משום ששם זה אינו מצוי, ולכן כשקורין בשם זה איכא זכרון לאבשלום הרשע.
- ה. **אסור לתלמיד לקרות בשמו של רבו:** והביא הפלאה סמך לדבריו, מהא דמצינו בשו"ע (יו"ד סי' רמב סעי' טו) דאסור לתלמיד לקרות לרבו בשמו, ואפילו לקרות לאחרים ששם רבו אסור, ואולם כתב השו"ע, שזהו רק באופן ששמו של הרב הוא 'שם פלאי' שאין הכל רגילין לקרות בו, אבל אם הוא שם המצוי, אין איסור לתלמיד לקרות לאחרים ששם רבו.

דרף קד

בענין גדר מחילה, ומחילה בלב

גמרא:

כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד
כ"ה שנים שיש בכ"ה שנים שתעשה טובה
כנגד כתובתה

תמצית הסוגיא:

הנה למדנו במתני' דלחכמים אלמנה ששהתה בבית אביה כ"ה שנים אבדה כתובתה, ופרש"י מדשתקה כ"כ שנים אמרינן דשתיקתה הוי מחילה. ושני חידושים בהל' מחילה נלמד כאן, א' תוס' (סנהדרין דף ו.) הוכיחו דא"צ קנין, דלא ראינו איזה קנין אלא מדשתקה לכ"ה שנים ודאי מחלה. ב' ובקצה"ח הביא ממהרש"ל דהוכיח מסוגיין דמהני מחילה בלב, והקצה"ח תמה היכן מצינו דבר כזה שיועיל בלבו בלבד, והביא ממהרי"ט דכל שהדבר ידוע לרבים מהני אפילו בלב ע"ש.

ובביאור נידונים אלו כתבו האחרונים דתלוי בספק הידוע של המחנה אפרים בגדר של מחילה אי הוי כהקנאת המלוה להלוה את החוב, או דהמלוה מסלק עצמו ממנו וממילא הלוה זוכה בחובו דנשאר אצלו, וכתב המחנ"א כמה נ"מ בזה, ועפי"ז כפשוטו הוא כמה נידונים בהל' מחילה, וכמו שיתבאר.

תמצית מראי מקומות

ענף א'

בענין מחילת האלמנה ששהתה כ"ה שנה

א. מתני', ורש"י

אלמנה ששהתה בבית אביה לחכמים אבדה כתובתה משום דמחלה.

ב. תוס' סנהדרין דף ו. ד"ה צריכה קנין

הוכיח מכאן דמחילה א"צ קנין, דהא מהני מחילת האלמנה אע"פ שלא עשו היורשים שום קנין ממנה.

ג. קצה"ח סי' י"ב סק"א, נתיבות המשפט סי' י"ב סק"ה

הביא ממהרש"ל שהוכיח עוד חידוש דמחילה מהני גם בלב, דהא האלמנה לא דיברה כלום, אלא משתיקתה אמרינן דמחלה, וחזינן דמהני מחילה בלב. והקצה"ח תמה עליו היכן מצינו דמהני דבר שבלב. ולכן תי' דרק הכא מהני דהוי אומדנא דמוכח וידוע לרבים ואז דברים שבלב הוי דברים.

ד. דרך ים נדרים דף מח.

הביא הקצה"ח, והקשה עליו הא אין אנו יודעין מתי בתוך הכ"ה שנים החליטה למחול, ואיך שייך ע"ז שיועיל דברים שבלב, ע"ש מה שצייד לתרץ. [להלן יתבאר עוד תי' לזה]

ענף ב'

ביאור איך מהני מחילה בלי קנינים [ומהו גדר מחילה]

ה. מחנה אפרים הל' זכיה מהפקר סי' י"א

נסתפק בגדר של מחילה אי הוי קנין שהמלוה מקנה החוב להלוה [וכן כל מי שיש לו זכות ממון הוא מקנה זכותו להנתבע], או דהוי סילוק מהחוב ומאיליו נסתלק המלוה והלוה אינו חייב עוד.

ויוצא מדבריו ג' נ"מ. א' אי מהני בעל כרחו של לוח, דאי הוי סילוק הרי סילק עצמו, אבל אי הוי הקנאה דלמא יצטרך הסכמת הלוה לכזות בו. ב' אי מהני במחילה לקטן דאין לו יד לזכות, דסילוק יועיל וקנין לא יועיל. ג' אם אפשר לחזור מהמחילה תוך כדי דיבור, דאי הוי סילוק כבר נסתלק מהלוה, אבל אי הוי קנין בפה אז אפשר לחזור תוכד"ד.

ו. אמרי בינה דיינים סי' כ'

תלה נידון של מחילה בלי קנין ומחילה בלב בעצם גדר של מחילה דהוא תלוי בב' צדדים של המחנ"א.

ז. קובץ שיעורים קידושין קכ"ג

כתב על דרך המנח"א עם נ"מ של קטן, ועוד נ"מ אם אפשר למחול לעצמו ע"ש.

ח. קהלות יעקב סנהדרין סי' ה'

הביא חקירת המחנ"א וביאר הענין היטב, והוסיף דאפילו אי הוי קנין מ"מ יתכן דלא יצטרך מעשה קנין, אלא דהלוה זוכה בחובו שבידו כעין חצר ע"ש. ועוד העיר דמבואר בשו"ע (חו"מ סימן י"ב סעיף י"ז) דמהני מחילה לשבועה, הא בשלמא אי מחילה הוא סילוק א"ש, אבל הקנאה אינו מענינא. ע"ש שצידד שלישי 'מחילה הוי כפרעון'. ויש שהוכיחו כן מהרשב"א לגבי תנאים וכו' ואכמ"ל.

ט. שיעורי הגרב"ד פוברסקי סנהדרין דף ו.

הביא כל המבוכה דלעיל, והקשה כהנ"ל איך מהני כאן מחילה ע"י אומדנא הא היה במשך כ"ה שנים. וכתב דאי ע"י נוחותא של המלוה או האשה זכה הלוה א"כ י"ל דא"צ דעת בפועל אלא הסכמה וניחותא בעלמא ע"ש. הביא ראייה מסוגיית הגמ' ביבמות (קט.) דמיאון עוקר הקידושין למפרע ממש. [דלא כהגר"ח].

סוגיית הדרף

משום דכתיב קרא כל נדיב לב כדאיתא בפרק שבעת שמים [כ"ו ע"ב]. ואפשר מדין סילוק נגעו ביה, אלא דלא מהני סילוק כי אם בדבר שעדיין לא בא לידו כלום כמו כותב לו ועודה ארוסה, אבל בעל חוב לא מהני סילוק וכדאיתא בפרק (הכותב) [מי שהיה נשוי ז"ה ע"א] להדיא ע"ש. ועוד דהא תנן שוברין לא יחזור בפרק קמא דמניעא [י"ח ע"א] שמה כחובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנו, ולשנא דנמלך משמע דהיה בדעתו למחול ואם כן כי נמלך מאי הוא הא כבר זכה הלוה במחשבה.

שוב מנאסתי צמוהרי"ט חלק חו"מ סימן מ"ה עמוד בחקירה של המחשבה דכמה סוגיות מורה דמהני דברים שבלבו וכמה סוגיות מורות דלא מהני דברים שבלב, ולזה העלה דהיכא דידוע לכל העולם מה שבלבו כגון שלש שנים דחוקה מחיל [ג"ב כ"ט ע"א] לא היו דברים שבלב, אבל היכא

דאינו ידוע לכל מחשבתו ה"ל דברים שבלב ולא מהני וע"ש והוא אמיתי. וכן כתב במרדכי [כמוצות סי' רנ"ד] גבי נדרי אוספין דמחשב בלבו היום ולא היו דברים שבלב לפי שידוע בלב כל אדם שזה מחמת אונס הוא נודר ובלבו היום וע"ש. והיינו נמי טעמא דשהתה כ"ה שנים דמחלה מדלא תבעה דהוא נמי ידוע מחשבתה לכל העולם ולא היו דברים שבלב כיון דידוע בלב כל אדם, והיינו נמי טעמא דטענו חייטין והודה דשעורין דהוא פטור משעורין [ב"ק ל"ה ע"ב] לפי שמחל כמבואר בסיומן פ"ח [סי"ב] דהוא נמי בלב כל אדם מדלא תובעו ודאי מחל, וכן גבי הפקר כהאי גוונא מועיל אפילו בלב אס הוא ידוע לכל וכדאיתא בפ"ק דשבת [י"ח ע"ב] גבי גיגית ונר לב"ש דאית להו שביבת כלים דאפקורי מפקר להו והוא בלב בלבד אלא לפי שידוע לכל וכמ"ש תוס' שם [ד"ה דמפקרא]. אבל זה שמחל בלב ואינו ידוע מחשבתו לשום אדם ואפילו כתב שובר נמי לא מוציא דמחול עכשיו דלאפשר רוצה למחלו אחר כך בנתינת השובר, אס כן דברים שבלב בלבד היו ול"ה היו דברים זה ברור:

למלוה שעבוד הגוף ושעבוד נכסים ושעבוד הגוף לא נמכר לפי שאין בו ממש ושאר אצל המוכר, ולהכי יכול למחול את שעבוד הגוף וממילא פקע שעבוד נכסים דאינו אלא ערבות, ואס כן כיון דטעמא דמחילה ותפס שטררא לא מהני היינו משום דכל העומד לגבות כגבוי דמי, וע"ג דאין קי"ל דלא כב"ש

[סוטה כ"ה ע"א] דאמר כל העומד לגבות כגבוי, אפ"ה חייב דשטררא לכמה מילי הוא כגבוי, דהא מגו להוציא לא אמרינן ובשטר כיון דנכסים משועבדים בשטר אמרינן מגו להוציא, וכבר עמד בזה בעל כנה"ג סימן פ"ב ס"ק נ"ו, ומיישב באיזו ענין הוא כגבוי ובאיזו ענין לא הוא כגבוי, ע"ש שהעלה דבספק לבד לא היו כגבוי אצל בשטר ברור היו כגבוי וע"ש. ולהכי נחת צמוכר שטר חוב דכבר מכר את שעבוד נכסים ללוקח אס כן לא היו כגבוי אצל

המוכר דהא המוכר לעולם לא יגבה ולא נשאר אלנו אלא שעבוד הגוף, וכיון דלעולם לא יבא ליד המוכר ליד גביה משום הכי יכול המוכר למחול בלא קנין. אבל בשטר חוב דידעה כיון דשעבוד נכסים בתוך השטר הוא כגבוי ולא מהני מחילה. וכ"כ בתשובת רמב"ן [סימן ק'] דלכך אמרינן מגו להוציא במקום שטר דהו כאלו מוחזק בממון, ולא דהו כגבוי לגמרי דהא קי"ל כב"ה דאינו כגבוי עכ"ל. ומכל מקום שיטת רוב הפוסקים דמהני מחילה בשטר.

ועיין מסגרת השולחן שכתב בשם מוהרש"ל [בניאורו לסמ"ג עין מ"ח] דאס אומר שבלבו היה למחלו ועכשיו רוצה להתנקם ממנו לאיזה סיבה ותובעו לא מהני תביעתו דמחילה בלבד הוא מחילה אף דנקיט שטררא צדיקה, וכן הוכיח הסמ"ג דאס לא כן היאך מחלה כמותה מדלא תבעה כ"ה שנים [כמוצות ק"ד ע"א] הלא לא דיברה כלום, ע"כ מחילה בלבד הוא מחילה אף דנקיט שטררא וע"ש. ובעיני יפלא הדבר דלא מצינו בשום מקום דמחשבה מועיל, ואפילו הפקר והקדש ונדר ככולהו צעיקן דיבור ממש, לבד בקדשי מוצת מהני ביה מחשבה

נתיבות המשפט

משפט האורים - ביאורים
 אמר המובע שהיה בדעתו למחול לו רק עכשיו תובעו שרוצה להתנקם ממנו, דאין יכול לתובעו דמחילה במחשבה הוא מחילה, וראיה מאשה ששהתה כ"ה שנים דמחלה כמותה וכו' [כמוצות ק"ד ע"א]. ויפה השיג בקצה"ת [סק"א] ממ"ש מהרי"ט [ח"ב חו"מ סי' מ"ה] דלא אוליין בתר המחשבה רק במקום דאיכא אומדנא דמוכח לכל העולם ע"ש. אמנם נראה דדוקא מחילה על הדבר שכבר נתחייב לו לא מהני, אבל דבור עמי או אכול עמי שאומר שהיה בדעתו למחול לו, ודאי מהני מחשבתו דהו כנתנו למתנה בשעת מעשה. ופשוט:
 (1) **בקנין ובקנס.** עיין חלקת מחוקק [פ"ק כ"ב] וב"ש [פ"ק כ"א] באה"ע סי' נ' סעיף ו' דוקא כשאומר לו שמקבל על עצמו בקנין ובקנס, אבל אס אמר אס לא אקיים אשלים קנס, הקנס הוא שובר על הקנין, ואז אפי' נעשה הקנס באופן שיש בו משום אסמכתא צריך לקיים הפשר או שיתן הקנס:
 (2) **ובנה זה קצת.** עסמ"ע ס"ק כ"ג. והן סתומים. ועיין תומים [אורים ס"ק ט"ז] שכתב דמייירי במחולקים על מי לבנות הכותל המשותף שכל אחד אומר שעל חבירו לבנותו ונתפשו שבינו אותו

משפט האורים - חידושים
 אומר שהיה במחשבתו למחול רק עכשיו תובעו מחמת איזה נקמה יכול לתובעו דאין מחילה זו ממש, אבל כשאומר שבתחלת נתינה היה בדעתו [ליתנו] במתנה שוב אינו יכול לתובעו [ביאורים סק"ה]:
 [טו] **בקנין וקנס.** דוקא כשאמר לשון זה, אבל אס אמר בפירוש אס לא אקיים הפשר אשלים הקנס אס רוצה משלם הקנס ואינו מקיים הפשר, אבל הקנס צריך לשלם כשאינו רוצה לקיים הפשר אף אס הקנס נעשה בדרך אסמכתא, וע"ב ס"ק ה':
 [טז] **וביטול מודעות.** אפי' בשבועה אס היה בענין שהיה יכול לבטלו בלבד. ומייירי שנודע שגם הביטול מודעא היה מחמת אונס. סמ"ע [סמ"ע סק"ב]. ואם מסר מודעא על הביטול שביירר באמרו שעשה זה כדי שיוודה הבעל דין אין בדבריו כלום, ואינו יכול לחזור כשטען כבר לפניו כי אינו יכול לברר אונסו [שם]:
 [יז] **ובנה זה קצת.** מייירי ביש להם טענות על מי חל החיוב לבנות, מש"ה בבנה אחד מהן לא סגי דהא לפי דברי השני בלאו הכי היה החיוב עליו לבנות, מש"ה צריך דוקא שיבנו שניהם [אורים סק"ט]. וע"ב ס"ק (1) [ז] דאפילו בנו שניהם הא דאינו יכול

דמשמע מדבריו דאם אמר כן בשעת המתנה אי"צ כלל לסברא דסעודתו מוכחת עליו ואפי' בכל סעודה אי"ז מתנה (ועי' לקמן מח: אות ד) אבל אם אמר לו לאחר זמן בעינן סעודה גדולה שיהא מוכח שלא התכוין למתנה, ועי' בנמוק"י שהביא דהריטב"א ביאר סברת הרמב"ם דאף כשאמר לאחר זמן אמרינן דהוכיח סופו על תחלתו שלא גמר ליתן מתחלה (וע"ש בכס"מ שכתב דדוקא אם אמר כן מיד אחר המתנה אבל לאחר שעה לא ועי' בקר"א שהביא דמהרמב"ם בפיה"מ לא משמע כן), ויל"ע דכיון דבשעת המתנה שתק א"כ אפי' אם באמת לא היה בדעתו ליתן מתנה וכמו שהוכיח בסופו מ"מ בשעת נתינת המתנה הוה דברים שבלב ואינם דברים.

וכע"ז ילה"ק על מש"כ תוס' בסנהדרין ו. ובב"מ קיב. להוכיח דמחילה אי"צ קנין מהא דאלמנה ששהתה כ"ה שנה אבדה כתובתה והקצה"ח (יב, א) כתב דאע"פ דלא מהני מחילה בלב בלא דיבור הכא מהני משום דהוי בלב כל אדם ויל"ע דבשעת חלות המחילה לא היה ידוע לעולם שמחלה ורק בסוף הכה' שנה איכא אומדנא שבודאי מחלה מקודם וא"כ החלות מחילה הוי דברים שבלב ולא מהני, וכן ילה"ק על הסוגיא בב"ב קמט. וכמש"כ שם באות ב, וכסברא זו מבואר באפיק"י ח"ב סמ"ד בהגה"ה ליישב קושית גלה"ש לקמן עט. (ע"ש באות ג), וכן מבואר בשו"ת רע"א (סי' מה וסט) דדברים שבלב לא מהני אפי' אם אח"כ יבואו עדים ויבררו את דעתו והביא שכ"כ תוס' בגיטין לב., ואולי יש לחלק דהכא וכן באלמנה ששהתה וכן בסוגיא בב"ב הנ"ל אע"פ שבשעת החלות לא היה ידוע דעתו מ"מ לא חשיב דברים שבלב משום שהאומדנא עומדת להתברר מאליה משא"כ היכא שבשעת מעשה היה דברים שבלב ואח"כ באו עדים והעידו מה היה דעתו או שהוא עצמו גילה מה היה בדעתו דחשיב דברים שבלב ואכמ"ל.

דף מח:

(א) אמרי פומבדיתאי וכו' וכל קני ע"מ להקנות לא קני - ברשב"א ובר"ן ובתוס' מבואר דאע"פ דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה הכא שנתן לו רק את הכח להקנות לבן הבן לא מהני (ועי' בחזו"א [עא, ל] שכתב דקני ע"מ להקנות אי"ז שיויר אלא תנאי והמחלוקת הוא אי לא מהני משום שהמקבל מעוכב מלהשתמש במתנתו מחמת תנאו או דלמא תנאי מילתא אחריתי היא אבל אם הקנה לו רק ע"מ להקנות ולא למילי אחריני ודאי ליכא מתנה לחצאין), אולם בריטב"א משמע דלמ"ד דלא מהני קני ע"מ להקנות ה"ה דלא מהני מתנה ע"מ להחזיר כיון שהתנה בגוף המתנה וכן משמע ברמב"ן וברא"ש (ס"ה), ולפי"ז י"ל דלמ"ד דחליפין הוי קני ע"מ להקנות הוי כמו מתנה ע"מ להחזיר ומותר למקנה להשתמש בסודר (וכ"כ האמרי ברוך על שו"ע חו"מ קצה, ד והביא שכ"כ הרשב"א בקדושין כו.), אולם לפי הר"ן ע"כ צ"ל דאסור למקנה להשתמש בסודר (דאם היה יכול להשתמש הוי כמתנה ע"מ להחזיר ולא היו נחלקים בזה האמוראים אי מהני) וכ"כ הקצה"ח (קצה, ד) והאמרי ברוך (שם).

(ב) ר"ן ד"ה אמרו ליה - י"ל דהך עובדא הכי הוי וכו' - יל"ע דלכאו' כה"ג מהני רק למ"ד יש ברירה, והריטב"א והרשב"א מפרשים הגמ' כפשוטו דהבן לא יורש מה שנאסר עליו בקונם ודלא כהר"ן (ועי' מש"כ לעיל מז. אות ד וה), מיהו לפי"ז צ"ע איך יכול להקנות לו בקני ע"מ להקנות ועי' ברשב"א שיישב דכיון שאינו קונה להנאתו רק להקנות לבנו אי"ז בכלל האיסור ועוד תירץ דהכא הקנה לאדם אחר ע"מ שיתן לבנו אם יהיה צורבא מרבנן ולא הקנה לבנו כלל. והנה הרמב"ם (פ"ה מגדרים ה"ז) פוסק דאם בן הבן ת"ח הבן אסור וכן הבן מותר כמו שהתנה, וע"ש בראב"ד שהשיג דגם אם בן הבן אינו ת"ח אינו נאסר בנכסים, וע"ש בכס"מ שכתב דכוונת הרמב"ם דאם בן הבן ת"ח זכה בהם וא"י האב ליתנן לבניו או לאחיו או לפורעם בחובו אבל אם הוא ע"ה יכול האב לעשות כן (ומיושב לפי"ז קושית הר"ן כאן), והלח"מ כתב דהרמב"ם פירש דשאלו להווא גברא אם בן בנו יהיה ת"ח אם ירצה שגם בנו יהנה מנכסיו או לא והוא השיב דאפ"ה אינו רוצה שיהנה מהם בנו רק בן בנו וע"ש שביאר לפי"ז את לשון הרמב"ם

ואותו זכות הוא מוחל ומסתלק בקנין יע"ש, והא התם דאינו מקנה לו מידי אלא שמסתלק מאותו זכות ואעפ"כ מהני, וגבי בעל בנכסי אשתו שקנו מידו שסילק עצמו מנכסיה, ראיתי להבפ"מ ז"ל בח"א סי' פ"ג, דס"ל דכל שסילק עצמו מנכסיה ממילא זכתה היא, דהרי כל הקרקע של האשה הוא אלא שתקנו חכמים שזכה הבעל וידו כידה, וא"כ כי מסתלק בעל מאותו זכות ממילא נשאר לאשתו, זהו ת"ד. הן אמת דלע"ד אין זה מוכרח שם, דהא איכא למימר שכל האומר כן לאשתו כונתו הוא להקנות זכותיה לה באותו קנין, וכל שקנו מידו בסתמא מגופא דקרקע קנו מידו, ואם הקנין היה בא על הסילוק דהיינו שקנו מידו שמסתלק מנכסיה, איכא למימר דלא מהני, דכיון דסילוק ומחילה לא מהני, הקנין בכה"ג מה יתן ומה יוסיף, וגבי שותף דלא מהני אפילו כשקנו מידו לס' התוס' ז"ל, היינו משום שאינו מדבר עם חבריו, כנראה מדברי הרא"ש ז"ל. ומכאן נראה דסילוק לא הוי לשון הפקר, דאי הוי לשון הפקר א"כ אפילו קנין לא בעי, וכן יש להוכיח מסוגיא דס"פ מי שהיה נשוי, והטור בסי' קי"א כתב דאם סילק שיעבודו צריך לקנות מידו יע"ש. וגבי בעל בנכסי אשתו נ"ל דאפילו כי הפקיר כל נכסיו בפירוש, עדיין לא נשאר לאשתו קנין שהיה לו לבעל בנכסיה ממילא, וצריכה היא עכשיו להחזיק בנכסים ולזכות בהם, וכי הדר זכתה היא בנכסים ממילא חוזר הבעל וזוכה בהם, דיש לבעל זכות אפילו במה שזכתה מההפקר. ועוד נראה דאעיקרא אין בידו להפקיר נכסי אשתו, ואפילו קנין פירות דאית

ליה בגויה לא מצי יהיב לאחרים, דבעינן רוח ביתא:

סימן יא

המוחל לחבירו מה שחייב לו והלוה לא רצה במחילתו, מהו דינו. וראיתי שדבר זה במחלוקת שנוי, דלפי מ"ש התוס' פ"ק דקדושין דף י"ט ד"ה אומר אדם לכתו קטנה צאי וקבלי קדושין, דאפילו אי לית ליה זכיה לקטן גבי ייעוד, דין הוא שתזכה בשאר, שאינה אלא מחילת שעבוד בעלמא ע"כ, נראה דס"ל דמחילה לא הוי הקנאה אלא סילוק בעלמא, וכמ"ש הרשב"א ז"ל בתשובה הביאה הב"י בח"מ סימן קצ"ה, דלפ"ז יראה דזה שמחל לחבירו מה שחייב לו, מעת שיצא מחילתו מפיו נסתלק שיעבודו ואפילו שלא נתרצה הלוה, אבל לפי מ"ש הריטב"א ז"ל משם רבו שם בקידושין דף ט"ו ד"ה אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי וכו', דהמחילה הויא הקנאה יע"ש, א"כ כל שלא רצה הלוה במחילתו לא זכה כיון שלא רצה לזכות. ומיהו עדיין איכא למימר דכל כה"ג דהויא הקנאה דממילא, אפילו בע"כ של לזה מהני והוי כאותה שאמרו גבי עבד כסף קבלת רבו גרמא לו יע"ש. ולפי סברת התוס' שכתבתי נראה דהמוחל לחבירו מה שחייב לו ובתוך כדי דיבור חזר בו לא מהני, דמעט שיצא מפיו המחילה זכה בה חבריו, ומשום הכי אין חזרה בהקדש ואפילו תוך כדי דבור, כמו שהוכחתי במקום אחר מדברי הירושלמי, וטעמא משום דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט:

קידושי

ש"ן בהא דאמר רב עמרם בדף י"ח: הכא בקידושי יעוד ואלבא דר"י בר"י, ואמאי לא מוקי לה לכו"ע באומר לה צאי וקבלי קידושיך, דמדמה בגמ' ליעוד, והנה לפירוש תוס' דביעוד לא הוי כאומר לה, אלא שהתורה נתנה לה כוח של האב, ודאי ל"ק, דדוקא ביעוד מיקרי אישות דידה ולא דידיה, אבל באומר לה צאי וקבלי שהוא בעצמו נתן לה הכח להתקדש מיקרי אישות דידיה, ואין מוכרה לשפחות אח"כ, ואפילו לפירש"י דביעוד הוי כאומר לה, מ"מ יש חילוק כמ"ש הרשב"א דהא מיעוד אינו יכול לחזור בו, ובאומר לה צאי וקבלי קידושין יכול לחזור כ"ז שלא נתקדשה, ומשו"ה אם אינו חוזר בו מיקרי אישות דידיה, אבל ביעוד שאינו יכול לחזור לא מיקרי אישות דידיה.

קכג) תוד"ה אומר אדם וכו' שאינו אלא מחילת שיעבוד בעלמא, מבואר מדבריהם דאפילו נימא דקטן אין לו זכיה גם בדעת אחרת מקנה, מ"מ אפשר למחול לקטן, דמחילה לא הויא הקנאה אלא סילוק, ולפי"ז נראה, דמהני מחילה גם בע"כ של הלוה, ובס"פ האשה שנפלו דף פ"א נחלקו תוס' ורמב"ן אם יכול למחול לעצמו, ונראה טעם מחלוקתם, דאי נימא דמחילה היא כעין הקנאה לא שייך להקנות לעצמו, וגדולה מזה דעת הרשב"א דאם נעשה שליח למכור אינו יכול למכור לעצמו, אבל אי נימא דמחילה אינה הקנאה אלא סילוק זה שייך גם לעצמו.

קכד) תוד"ה במלוה שיש עליה משכון וכו' דע"כ לא מקדשא בהקנאת גופה וכו'. מוכח מדבריהם, דלמ"ד ע"ע גופו קנוי יש לרבו עליו גם שיעבוד לבד קנין הגוף, והיעוד הוא במחילת השיעבוד ולא בהקנאת גופה לעצמה, אלא דכיון דנעשית אשתו ממילא פקע העבדות, כדקתני נוהג בה מנהג אישות ואינו נוהג בה מנהג שפחות, והנה הנ"מ בין קנין לשיעבוד הוא דבגביית שיעבוד צריך לעשות מעשה קנין, ואינו נעשה ממילא שלו אף כשיגיע הזמן, אבל אם יש לו קנין בחפץ כגון שקנה דקל לפירותיו, כשיבאו הפירות לעולם הן ממילא שלו, ואין צריך לעשות בהן משיכה כדי לקנותן, וה"נ

הגרנ"ט

בע"ע, למ"ד אין גופו שיש לרבו שיעבוד עליו שיכול לגבות מעשה ידיו במשיכה, אבל אין נעשין ממילא שלו, אמנם למ"ד גופו קנוי יש לו קנין בהעבד למעשה ידיו והן נעשין ממילא של הרב, כמו בקנה דקל לפירותיו, אלא דהתיבא אם העבד עושה מלאכה, מלאכתו לרבו, אבל אם יאמר העבד אינני רוצה לעבוד מה יעשה לו רבו, ואין הקנין מספיק לכופו לעבוד, וע"כ צ"ל דלבד הקנין יש לו גם שיעבוד עליו שיכול לכופו לעבוד, ובוהו כתבו בתוס' דהיעוד הוא במחילת השיעבוד, ולא בהקנאת גופה לעצמה.

קכה) ומה שכתבו דמוכח מיעוד דלא אמרינן לא סמכה דעתה, הנה לפירוש ר"ת דאפשר ליעדה בעל כרחיה, לא שייך ביעוד כלל הך גריעותא דלא סמכה דעתה, וע"כ צ"ל דתוס' כאן ס"ל כרש"י ורמב"ם דצריך רצונה ליעוד, ומ"ש מהרש"א דכיון שהיא קטנה לא שייך לומר סמכה דעתה, שאין לה דעת, צ"ע, דהא מיעוד ילפינן דאומר לה צאי וקבלי קידושיך, והא שלא מדעתה א"א שתתקדש וע"כ דיש לה דעת להתקדש מכח אביה, והא דלא מהני דעת קטנה הוא רק אם באה מכח עצמה כגון יתומה, אבל בבאה בכח אביה שאמר לה צאי וקבלי קידושין, סגי גם בדעתה של קטנה להתקדש, ולענין זה דעתה חשוב דעת, ושפיר שייך לדון בה אי סמכה דעתה או לא.

קכו) ע"ב. פסק ע"מ שלא ליעד. הנה באומר הריני נזיר ע"מ שאשתה יין דהוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה, הוא דוקא אם התנאי הוא על דין התורה שיהא מותר בשתיית יין, אבל אם אמר ע"מ שאשתה יין באיסור ואם לא אשתה לא תחול הנזירות, הוי כאומר ע"מ שאוכל בשר חזיר דלא הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה ועיין בריטב"א גיטין פ"ד וה"נ במתנה ע"מ שלא ליעד, הוא שלא יהא במכירה זו דין יעוד, שמתנה עם דין התורה, אבל אם תלה התנאי בלוקח שלא יעשה מעשה יעוד, לכאורה אין זה מתנה ע"מ שכתוב בתורה, מיהו י"ל דגם בכה"ג מיקרי מתנה ע"מ שכתוב בתורה, דתנאי זה גורם שאין לו כח ליעד דאם ייעדנה תבטל המכירה, וע"כ יתבטל היעוד, ונמצא

למחול אינה מחילה עד שתאמר צדיק אני מוחלת, משמע מדבריו
 דלא מהני מחילה בלבד, ואפשר כוונתו שהיה צדעה להוציא מפיה
 מחילה אבל אם גמר ומחל בלבד ולא רצה להוציא בשפתיו מהני.

[ב] אך צאמת י"ל דהדבר תליא במחלוקת התוס' (קידושין יט. ד"ה
 אומר) וריטב"א קידושין (דף יט טו. ד"ה מיהו), דלעת
 התוס' שם דמחילה לא הוי הקנאה רק סילוק בעלמא ומהני אף לקטן,
 ודעת הריטב"א שם משם רבו דמחילה כמו מתנה, ולגבי עבד כשם
 שאין לו יד לזכות במתנה מיד רבו כך אין לו יד לזכות במחילה, משא"כ
 הפקר מהני להוציא לחירות דכיון דאפקריהו סליק ידו ורשותו ממנו
 ויש לו יד לזכות, עיי"ש דמבואר מדבריו דהפקר עדיף ממחילה,
 וכשאין לו יד לזכות במתנה אינו זוכה במחילה, וכן קטן דאין לו יד
 לזכות במתנה אינו זוכה במחילה⁸⁰. ובס' מחנ"א הלכות זכיה מהפקר
 (סי' יא) כ' במוחל לחירו מה שחייב לו (והלל) [והלואה] אינו רואה
 במחילתו [לדעת התוס' מעת שי"א] מפיו נסתלק שיעבודו ולדעת
 ריטב"א לא זכה, ומ"מ כ' די"ל כל כה"ג הוי הקנאה דממילא [ו] אף
 בע"כ של ליה מהני והוי כאותה שאמרו (קידושין כג.) גבי עבד כסף
 קבלת רבו גרמה לו. וכן נראה צאמת, דהא רבו של הריטב"א הוא
 הרא"ה וצרי"ה כתובות פ' נערה ומוצא בר"ן שם (גג.) צהא
 דמוחלת כתובתה יש לה מוזנות, וכ' הרא"ה דאי נימא מוחלת יש לה
 מוזנות כל אחת תמחול, וכן כתב שם הריטב"א (דף גג. ד"ה אי לאו),
 ובספר הפלאה שם כתב דסברתם אינו מובן דהא בודאי אינה יכולה
 למחול בע"כ דהצרייה צד היורשים דאינם רואים לקבל מחילתה כיון
 דהוא ריעותא להם. אולם דבריהם מובנים היטב דמחילה לא הוי אלא
 סילוק בעלמא ומהני אף בע"כ ולא בעינן דא קנין ואף כשאין היורשים
 רואים מ"מ נסתלק השיעבוד. ועיין הפלאה אה"ע (סי' לו ס"ק נד)
 מש"כ באם מוחל שיעבוד קרקעות ויש לו מטלטלין אף דהוי אינו יכול
 לכפור מ"מ חו לא הוי כמו הילך ומייב שבעת התורה משום שיעבוד
 גופו, ומיישב צוה שם דברי רמב"ם (אישות פט"ו הכ"ה) צהיא אומרת
 בתולה הייתי והבעל אומר אלמנה דיש לה להשביעו שבעת התורה
 היינו דיכולה למחול השיעבוד, ולכך כ' הרמב"ם יש לה היינו דהצרייה
 צדס שתמחול השיעבוד ע"ש. מבואר משם דעתו דהצרייה צדה בלבד
 ואף אם הבעל אינו רואה במחילתה מהני ג"כ מחילה אף בע"כ של
 החייב, ואולי י"ל דלמחול שיעבוד נכסים הן של קרקע הן של מטלטלין
 ושישאר החוב רק על גופו צוה לכ"ע לא הוי רק סילוק שיעבוד ומהני
 אף שלא לרצון החייב ובע"כ.

[ג] ועיי' תשובת מהר"ם לובלין (סי' מו) בלוח שחייב לשלם לזמנים
 והפציר בהמלוה שיקח כעת מעט והמוחר ישלם כל שצוה
 זהב, והמלוה רצה שיתחילו לתת כל שצוה בר"ח ניסן והלוה רצה
 שיתחילה מר"ח אייר, ומחמת זה לא נגמר צינייהם, ורואה המלוה
 לחזור מכל הפשרה, וכתב באם לא רצה המתחייב לקבל המחילה
 והמלוה נתן זמן עד ר"ח ניסן באם שיתרצו דמהני המחילה. ובס'
 שער משפט (סי' כב ס"ק ה) כתב דהמלוה יכול לחזור עד ר"ח ניסן
 קודם שהודיע המתחייב שרואה בהמחילה, דכיון דלא התרצה בשעת
 המחילה ואמירת המלוה, לא זכה בהמתנה ומחילה בע"כ עיי"ש
 דבריו. ודברי המהר"ם לובלין נכונים דכיון דהמחילה היה צתנאי אם

כלאים דומיא דזריעה דניחא ליה, והא דחייבו שם אף דלא ניחא ליה
 כ' הרא"ש שם משום מראית עין, ולכך סגי בשליש ולא חייבו לבצו
 כל ממונו משום דלא ניחא ליה לקיימה ואינו עובר מן התורה,
 ועיי"ש שם רע"א ז"ל בחוספות משניות, וצמ"ש בצוה"י צחלק
 ראשון בקונטרס התשובות (סוף סי' יוד).

רמזה שהקשה מהא דאין פודין את השבויים יותר מכדי דמיהן מפני
 תיקון העולם, והא שבי כוליהו איתניהו ביה ובכלל סכנת נפשות
 ולמה לא יהיה בכלל לא תעמוד, וינין לעיין צת"ס חת"מ (סי' קעו).
 עיינתי בדבריו וראיתי שם שהשאל הגאון ז"ל הקשה דלמה לא יבצו
 כל הזנו ובעל חת"ס ז"ל מדחיק עצמו. ולמ"ש לעיל לחלק בין חיוב
 הגוף לחיוב שמסבב לו אחר דאין קץ וסוף לזה ודרכיה דרכי נועם
 דאיזה שיעור יתן לזה לדבר המודמן בכל עת, אחי שפיר על נכון
 דצנ"ה אינו חייב לפדות, רק כדי דמיהן חייבו חז"ל והם אמרו שאין
 פודין יותר מכדי דמיהן, עכ"פ לא ראיתי שום ראיה נוחתת נגד דעת
 הריב"ש ומאן ספן להכריע נגדו וצ"ע ג' לדינא.

סימן כ

בדיני מחילה (סי' יב)

אמר המחבר יען בסימן הלזה יבא כמה ענינים בלולים בענין מחילה
 ופשרה אמרתי לנתך ההערות באותיות נפרדות.

[א] בש"ע (סי' יב סעי' ה) מחילה אינה צריכה קנין. והאחרונים
 הביאו דעת מהרש"ל (בבאורו על הסמ"ג עשין מה) דאף
 אם אמר התובע שהיה צדעתו ולבו למחול רק עתה תובעו שרואה
 להנמק ממנו דאינו יכול לתבוע, דמחילה במחשבה הוי מחילה, וראיה
 דאשה מחלה כתובתה אם שהתה כ"ה שנים ולא תבעה (כתובות קד.).
 ובקנ"ה"ח (ס"ק א) הביא דברי מהר"ט (ת"צ סי' מה) דלא אוליין צת
 מחשבה רק היכא דהוא אומדנא המוכח לכל העולם, וכבר קדמוהו
 צחידושי הגרשוני דמהר"ט צתשובה חולק ע"ד הרש"ל, וכונתו ע"ד
 מהר"ט (סי' מה). וכבר כתבתי צחלק ראשון דיני נדרים (סי' זף)
 דהדבר תלוי במחלוקת רשב"א ור"ן קידושין (דף גז. ג.) דדעת רשב"א
 שם דהיכא דאינו סותר הדיבור וגם אינו נוגע לאחרים רק לו הוי
 דברים, ודעת הר"ן דצכה"ג ג"כ לא הוי דברים. ושמה הצאתי לצאר
 דברי הרשב"א על נכון ממה דקשה לכל מעיין עליו מש"ס שבעות
 (דף כו.), וכמו שעמד ע"ז צס' שער משפט (סי' נה ס"ק א) וישבתי על
 נכון, גם הצאתי דברי תו"ט (פ"ד מ"ו ממעשר שני) דכ' צדעת רמב"ם
 דהפודה מעשר שני ולא קרא שם דדיו דאין צריך שידבר כלל כיון
 דלא תלוי רק צדעת עצמו של הפודה. וראיתי צס' חקרי לב (סי' ו)
 שהביא מדברי ריטב"א צ"מ (דף נד: ד"ה אמר רב הונא) דכ' והאיך
 נאמר דמסתמא הוי מחילה אם לא מחל בפירושו והא קיי"ל דברים
 שנצב אינו דברים ע"ש, הרי דברים שנצב לא מהני לגבי מחילה. ולא
 אדע ודאי כל זמן דלא הודה דמחל בלבד לא מהני, וכ' שם הריטב"א
 והאיך ילא זה מספק גול צאומדנא זו, משמע קצת דהוי ספק אם מחל
 או לא אבל אם הודה דמחל בלבד צבירור י"ל דסובר דמהני מחילה
 בלבד. וע' רדב"ז (ת"צ סי' תרעה) וז"ל שאפילו תימא שהיה צדעתה

שיעורן שזה כזית וזה כרביעית ולרעק"א ז"ל שיעורן שזה דגם רביעית מדין כזית, וזה אינו כדמוכה להדיא מדברי החוס' דסנהדרין וכנ"ל.

תו הקשה במקד"ד שם בהא דזכורות נ"ה זכרותא דדמא כזדא דאר"י כזד שנימות מטמא רביעית כדן דכ למאי נפק"מ כזה שנחשב דם הא גם כשר דינו הכי שיעמא כשנימות מדין נלל ושיעורו יהי רביעית שהרי נלל שקרש שיעורו כזית כדאמר"י החס' וא"כ טרם שנימות הי' זו רביעית דכל משקין שקורשין רביעית שלהם עומד כזית כדאמר"י ר"פ המוליא יין לענין דם ויין, וגראה דזה לק"מ לכאורה, דנ"פ דבשר שנעשה נלל גם בעודו נימות דינו כבשר ושיעורו כזית וכ"מ בהדיא בהרמב"ם ז"ל פ"ז מנזירות ה"ב דכתב שיעור נלל כזית ושם מיירי בעודו נמות כפי מה שביאר המל"מ פ"ב מעו"מ ה"א ע"ש ודוקא דם לריך רביעית בעודו לח מדכתיב נפש וקלרתו.

סימן ה

בענין מחילה

← בתוס' סנהדרין ד"ו ד"ה לריכב קנין העלו ממכה ראיות דמחילה דעלמא [מלבד פשרה] א"ל קנין. ולכאורה ד"ז תלוי במה שנסתפק המח"א הי' זכי מהפקר סימן י"א בענין המחילה הי' ענינו סילוק והפקעת זכויותיו כדוגמת הפקר בעלמא או שהוא ענין הקנאה שמקנה להנחצע מה שיש לו עליו ונפק"מ עובא הי' מהני מחילה לקטן [להסוברים דעת אחרת מקנה לקטן לא מהני מן התורה הי' נמי קודם שהגיע לררור וזורקו כ"י ע"י סי' רמ"ג] וכן נפק"מ במחילה צע"כ של לוח דאי ענין הקנאה הוא הא א"א ליתן מחנה צע"כ [ובמחנ"א

כתב עוד נפק"מ הי' יכול לחזור ממחילתו הוכ"ד ע"ש ולא הצנתי היטב] וכחצ המחנ"א דבמחלוקת שנויי' דהתוס' קדושין ד"ע הי' ד"ה אומר כתבו גבי יעוד דשפיר זכה הקטנה צמה שמוחל לה על עצות מע"י אע"פ שאין לה יד לזכות שאינו אלא מחילה שצדק בעלמא, הרי דמהני מחילה לקטן אע"פ שאינו בר זכיי'. אצל הריטב"א ז"ל בקדושין דט"ז גבי זאת אומרת ע"ע גופו קנוי כתב דלא מהני מחילה לעבד כעני על מעשה ידיו משום דאין לו יד לזכות מרבו [ודברי הריטב"א ז"ל ע"ע לכאורה דהא עבד כעני ודאי הוא ממון בעלים ממש ולכאורה ל"ש זו ענין מחילה כלל אלא הקנאה ממש דמחילה ל"ש אלא בחוב ולא בדבר צעין עתו"מ הי' רמ"א וז"ל דמ"מ חייב עצודה שעל העבד אינו אלא כעני חוב ושייך בזה מחילה ולכשנמחל לו תורת חייב עצודה אלא בעליו, פקע דין עצדות לגמרי כענין מפקיר עבדו וע"י גיעין ד"מ גבי פלונית שפחתי אל ישמעבדו זה וז"ע] ומוכה דדעת הריטב"א ז"ל דמחילה הוא ענין הקנאה ולא שייך מחילה למי שאינו בר זכיי' ועיין שם בריתב"א ז"ל שכתב בהדיא דמחילה כמתנה וכשם שאין לו יד לזכות במתנה כ"ו.

והיה אפשר לומר דאי מחילה הוא ענין סילוק ודאי א"ל קנין דלא שייך ענין קנין אלא בהקנאה לחצירו, אצל הי' מחילה מענין הקנאה הוא, שפיר לריך קנין, אצל באמת ז"א דדין זה דמחילה א"ל קנין הוא מוסכם מכל הפוסקים, ולהסוברים דמחילה מענין הקנאה הוא ג"כ א"ל קנין, אלא שהוא מטעם אחר, דלא משום דא"ל מעשה הקנין אלא משום דככל מחילה איכא מעשה הקנין, דזוכה צמה שתחת ידו הוא, והו"ל כחצירו וידו דקונה לו וכמש"כ המרדכי ז"ל פ"ק דסנהדרין בעטס דמחילה א"ל קנין הואיל והחוב ציד הלוח זכה צמה שצידו כחותה ששינוי צרשות הלוקח כיון

קהלות סנהדרין סימן ה יעקב כא

המלוכה ודו"ק בכ"ז ואכתי ל"ע והמעטין יצחק.

→ והנה מצוהר בחו"מ סי"ב סי"ז דשייך → מחילה לשבועה, וצ'למח' אי מחילה מענין סילוק הוא מוצן היטב שמוותר זכות השבועה שיש לו, אצל אי מחילה ענין הקנאה הוא מה שייך שיקנה השבועה ללוה, ולומר דמקנה הממון שעצרו נתחייב לו השבועה ז"ל שהרי אי יצואו עדים על הממון ודאי יגבה ממנו דלא מחל לו גוף התבועה, ונראה דיש צמחילה ענין שלישי דמחילה כפרעון [וצמחילה שבועה הו"ל כאילו נשבע לו] מדין הריני כאילו התקבלתי שהרי הר"ן ז"ל צמחיות דע"ד צסוגיא דקידש על תנאי הביא צסס הרשב"א ז"ל דלא מהני מחילה לכל תנאי זולת צתנאי שצממון משום דהו"ל כפרעון וכחא דמהני צנדריס הריני כאילו התקבלתי ע"ש. וצכל תנאי ה' ליכא על חצירו שום חיוב, רק שלכשיתיקיים התנאי המעשה קיים, ולא שייך צזה ענין הקנאה ולא ענין סילוק והפקעת זכיותיו כיון דאין לו על חצירו שום זכות וחציעה אלא דינא הוא שמחילה הוי כאילו פרע לו, וענין הריני כאילו התקבלתי שייך נמי צשבועה כמשכ"ל. ועפמש"כ דמחילה איה צי נמי מדין פרעון יש לפלפל צמש"כ לעיל ודו"ק צכ"ז.

סימן ו

בענין נמצא א' מהן קו"פ

במחלוקת הפוסקים ז"ל אי צראיי צלצד נפסלו כולן על ידי צירוף פסול או דתתי צעינן ראיי והגדה עם הפסול ויסוד מחלקותם תלוי צפירושא דגמרא צמכות ד"ו דפרכין הורג ורובע ילינו ומשני צמקיימי דצר הכחוצ מדצר דכתוב' סנהדרין ד"ט וגמוק"י פי' אד"מ אמתניתין דדנין

צתורת הקנאה אלא שמחילתו מענין סילוק הוא ומשו"ה לא מהני לקדושין דעכ"פ לא יחיצ מיד.

והדברים נראים נכונים מאל"ד צע"י אגא דקשה על זה עוצה שהרי מלוה צשער ודאי איתוי צמכירה והקנאה אי מדאורייתא אי מדרבנן ומ"מ מצוהר צבדיא צקידושין שס דמ"ז צ' דאי מלוה להולאה ניתנה אינה מקודשת צנותן לה שט"ח דידה, וצט"כ ל"ל דאט"פ דישנו צהקנאה מ"מ אין זה נחשב כסף קידושין לפי שאינה הנאה מחודשת וכמש"כ הרשב"א ז"ל עלמו צקידושין שס ד"ה לעולם שט"ח דאחרים, וא"כ מה"ע גופה אינה מתקדשת צמע"פ גם לכשת"ל דישנה צהקנאה ול"ע, והנראה צזה צע"י דשיטת הרשב"א ז"ל צשבועות הוא כדברי ר"ת ז"ל צהא דמוכר שט"ח לחצירו וחזר ומחלו מחול משום דחייב הגוף ליתוי צמכירה ורק שעצוד נכסיה הוא מוכר דהשעבוד הוי כעין דצר צעין ומשו"ה כשמוחל חייב הגוף ממילא פקע שעבוד נכסיה וכנודע, ולפי זה ה' דמהני צשט"ח דאחרים היינו שמקדשה צהקנאה שעבוד נכסיה, ושעבוד זה שוב אלאה ממון כיון שמחמת זכיי' זו תוכל לגבות אח"כ את הנכסיה וכ"ז צמקנה לה שט"ח דאחרים אצל צמקנה לה שט"ח דידה דהיינו הקנאה שעבוד נכסיה לר"ת ז"ל ה' לא תוכל לעשות מאומה צזכיית שעבוד הלזה דמה שייך שתגבה לעלמה דצר שהוא שלה צלא"ה, ולעולם לא תצוה לדי גוציינא, ואין לה שום תורה ממון צשעבוד זה, רק שמרויחה צזה שהשעי" קנוי לה, שעי"ז שוב לא יוכל המלוה לגבות ממנה עלם החוב, ולגבי עלם החוב ה' ליכת הנאה מחודשת רק מענין מצריח ארי שלח יגבה ממנה, ולכן אינה מקודשת, אצל אה"ל שגוף החוב ישנו צהקנאה א"כ ע"כ שאנו חושבים זה להקנאת ממון ממש א"כ הוי שפיר הנאה מחודשת כיון שאנו חושבים שקנתה עכשיו ממון של

דהקנין הוא על הממון עצמו, ולכן בעינין שיקנה
החפץ.

ועי' בתשו' מיימוני שם שהביא דברי
הראב"ה שכתב לחלק בפשרה בין
התובע לנתבע, שהתובע אי"צ קנין, ולנתבע
צריך קנין, משום דלהתובע הוי מחילה, ואם
הקנין הוא על קבלת הפשרה ליכא נפ"מ בזה,
וע"כ דלדעת הראב"ה בפשרה הוי הקנין על
הממון עצמו, וא"כ שוב אינו מתורת דין כלל,
ודו"ק. וע"ע להלן.

לקנין בהם טעם וכו' או המוחל לחבירו חוב או
פקדון שיש לו בידו וכו', ע"ש. והיינו דבמחילה
כיון דאי"צ קנין, שוב ל"ש קנין במחילה כלל
ואינו מוסיף כלום. וצ"ל דהא דבפשרה מהני
הקנין, הוא משום שאינו על המחילה, ורק
דלענין לאלם הדבר שלא יהא בטעות עושה
הקנין. וא"כ ה"ה בקנין דברים, כיון דלפמ"ש
מהני הפשרה בתורת דין, ורק דלקבלת דין
הפשרה צריך קנין, וא"כ לא שייך בזה חסרון
דקנין דברים כלל. וע"כ מבואר לפי שיטה זו

בענין מחילה אין צריכה קנין

קנוי ומוכח מזה דמחילה אי"צ קנין. אכן
בקידושין (דף טז. ד"ה עבד עברי) כתבו
לדחות דאין ראייה מהא דע"ע, די"ל דהתם
עדיפא שהעבד מוחזק בגופו ואין לך קנין גדול
מזה, ע"ש. ונראה לפי"ז דגם בדין מחילה יש
לפרש עד"ז, דבאמת כל לוח חשיב מוחזק
בחובו, וא"כ כל שמחל לו המלוה הרי זה כמו
שהחוב ברשותו וכמונח בחצירו, ואין לך קנין
גדול מזה.

הגה"ה

קעו) והנה בסמ"ע חו"מ (סי' יב סקכ"א) כתב
דהא דמחילה אי"צ קנין היינו
במלוה בע"פ, אבל במלוה בשטר לא מהני
מחילה בלא קנין. ובקצוה"ח שם (סק"א) הביא
דבמרדכי פ"ק דסנהדרין (אות תר"פ) הביא
ראיה דמהני מחילה בשטר אפילו בלא קנין

קעה) תוד"ה צריכה קנין וכו'. כתבו לדון אי
מחילה צריכה קנין. והנה עיקר
הנידון בזה לכאורה תלוי במה שנסתפק במחנה
אפרים (הל' זכיה מהפקר סי' ט) אי מחילה הוי
סילוק והפקעת הזכותים, וממילא אין צריך
קנין, או דמחילה הוי מדין הקנאה שמקנה
לנתבע מה שיש לו עליו, וא"כ צריך בזה קנין.
ושם כתב נפ"מ בחקירה זו לענין אי מהני
מחילה בע"כ של לוח, דאי הוי משום סילוק
י"ל דמהני אף בע"כ דלוח, אבל אי הוי מדין
הקנאה לא מהני בע"כ של הלוח.

ובעיקר הדין דמחילה אי"צ קנין, יש לפרש
בשני אופנים, או כמש"נ דלסילוק
זכות אי"צ קנין. אכן יש לפרש עוד באופ"א,
דהנה התוס' כאן הביאו להוכיח מהא דמהני
מחילה בעבד עברי על שעבודו אם אין גופו

ולפי"ז יש לדון במש"כ בקצוה"ח ליישב דברי הגמ' שבת לענין הפקר הכלים דמהני אף דלא מהני הפקר בלב, היינו משום דבאומדנא דמוכח אין בזה משום דברים שבלב. ונראה דכ"ז א"ש לדעת הר"ן דהחסרון בהפקר בלב הוא רק משום דין דברים שבלב, אבל לדעת הרשב"א דאין בזה כלל משום דברים שבלב, וע"כ הטעם הוא משום דצריך לחלות הפקר דיבור דוקא, א"כ הדק"ל, ולענין זה לא מהני אומדנא דמוכח, דמ"מ אין זה דיבור אלא מחשבה. ולכאורה נראה דצ"ל לדעת הרשב"א הכוונה הוא דלב"ש כ"א מפקיר בפיו בערב שבת את כליו, וצ"ע.

וכן צ"ע גם במה שכתב הקצוה"ח ליישב ד' הגמ' בכתובות גבי אשה ששהתה דמהני מחילה על הכתובה, ואף שלא היה מחילה בפה, משום דהתם ידוע הוא לכל העולם, ובאומדנא דמוכח ליכא משום דברים שבלב, יעו"ש. והנה כ"ז ניחא אם הטעם הוא משום דבשב"ל, אבל לדעת הרשב"א עיקר הנידון הוא משום דלעשיית חלות צריך דיבור, וא"כ גם במחילה צריך דיבור לעיקר חלות המחילה, ולענין זה לא מהני גם אומדנא דמוכח.

ועוד צ"ע בעיקר הדברים, דהא דמהני אומדנא דמוכח להפקיע מידי דברים שבלב לא שייך זאת אלא כשהאומדנא קיימת בשעת מחשבתו, ובזה הוא דנאמר דמחשבה גלויה שהיא בלבו ובלב כל אדם חשובה ואין דנים אותה כדברים שבלב, אבל הכא הרי בשעה שמחלה במשך איזה זמן מן הזמנים לא היה בזה אומדנא דמוכח כלל, ורק כיון ששהתה

דמחלה מדלא תבעה, דהוא נמי ידוע מחשבתה לכל העולם ולא הוי דברים שבלב כיון דידוע בלב כל אדם. והביא ראיה לזה מהא דאיתא בשבת (דף יח:): דלב"ש דס"ל דין שביתת כלים בשבת, הרי גיגית נר וקדירה אפקורי מפקר להו, וכתבו התוס' שם (ד"ה דמפקרא), אע"ג דאמר בנדרים (דף מה.) דבעינן הפקר בפני ג', הכא לא בעינן דמסתמא מפקיר להו, ע"ש. ומבואר כנ"ל דהפקר שהוא ידוע לכל מהני אף שהוא בלב.

קעה והנה דעת הרשב"א בקידושין (דף מט:): דהיכא שאין מחשבתו סותרת את פיו אין בזה משום חסרון דדברים שבלב, ע"ש. ולפי"ז בע"כ צ"ל דהא דצריך קרא לרבות בתרומה דישנה במחשבה, ובשבועות (דף כו:): איתא דהם שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין, הענין הוא שהוא גם דין נוסף מסברא דלא מהני לעשות חלות דין במחשבה בלבד, וצריך לזה מעשה חשוב של דיבור, וכשם שבקנינים צריך מעשה קנין, כך הוא גם בדברים שאי"צ קנין, אבל עכ"פ צריך דיבור דוקא, ורק בתרומה נתרבה דישנה במחשבה. ולפי"ז לכאורה צ"ל דלא מהני הפקר בלב, ומשום שהוא ג"כ חלות דין וצריך דיבור דוקא.

אכן יעויין בר"ן בריש פ"ק דפסחים שכתב דלא מהני הפקר בלב משום דדברים שבלב אינם דברים, ע"ש. ונראה מדבריו שם דהוא שלא כהרשב"א, ועיקר הדין דלא מהני הפקר בלב הוא רק משום דין דברים שבלב.

כ"ה שנים ולא תבעה כתובתה, הרי זה ראייה דמסתמא כבר מחלה קודם, וכיון דמחילתה בשעתה לא היתה אלא בלב, הרי לא הועילה מחילתה כלום, וצ"ע.

קעט) והנראה בזה דהנה הבאנו לעיל (אות קע"ה) לצדד דסברת הדין בהא דמחילה אי"צ קנין הוא משום דהלוה חשיב מוחזק בחובו, וא"כ כל שמחל לו המלוה הרי זה כמו שהחוב ברשותו וכמונח בחצירו, ואין לך קנין גדול מזה. והנה כבר כתב הגרש"ש בשע"י (ש"ז סוף פי"ב) דבכל הקנינים אי"צ שיהא הקנין מכח המקנה דוקא, אלא יתכן שתהא נתינת רשות מצד המקנה או ניחותא בעלמא, ושוב מהני הקנין ע"י הקונה בלבד, ומוכח כן מהא דקידושין (דף נב.) בההוא דקדיש בפרומא דשיכרא שלא מדעת בעה"ב, ובא בעה"ב וגילה דעתו דניחא ליה מקודשת, וע"כ שקנה הקונה מכח עצמו ע"י ניחותא של בעה"ב, שהרי לא היה בזה בפועל דעת מקנה, ע"ש. ולפי"ז י"ל דה"ה גבי מחילת חוב כיון

שהחוב הוא ברשותו של לווה וכמונח בחצירו, הרי כל שיש בזה ניחותא מצד המלוה, קונה הלוה את החוב ומפקיעו, וכיון דגם חשוב כמונח בחצירו, גם נאמר לכן דקונה שלא מדעתו, ויסודו הוא שיש תמיד דעת כללית של אדם לקנות כל מה שברשותו, באופן שראוי לקנותו, ובזה סגי גם ניחותא של המלוה, ונמצא לפי"ז דכל ששהתה כ"ה שנים הרי אנו סהדי שמחלה, וניחותא זאת קיימת כל העת, וא"כ שוב נפקע החוב ע"י זכיית הלוה שהוא ברשותו וכמונח בידו הוא.

והנה מלבד דלפי"ז פשוט דבסוף כ"ה שנים כבר ברור לכל שיש ניחותא דידה, וממילא דקנה הלוה ע"י שהוא ברשותו, הרי גם י"ל דלענין זה מהני מחשבה גרידא ואין לדון בזה דין דברים שבלב כלל, וכמו דמהני במקדש בפרומא דשיכרא לקנות למפרע כל שגילה הבעה"ב דעתו אח"כ דניחא ליה, וה"נ כל שמחלה כתובתה בלבה וניחא לה, זוכה הבעל או יורשיו בחובם ממילא ע"י שמונת בידם וכמש"נ.

דף ו ע"ב

בדין ברכה על מאכל אסור

(פ"א מהל' ברכות הי"ט), כל האוכל דבר האסור בין בזדון בין בשגגה אינו מברך עליו לא בתחילה ולא בסוף וכו', ובהשגות הראב"ד שם כתב וז"ל, טעה בזה טעות גדולה שלא

קפ) **גמ'** וְבִי אֲלִיעֶזֶר אָמַר הָרִי שְׁגוּל סָאָה שֶׁל חֲטִים וְטַחְנָה וְאִפְאָה וְהִפְרִישׁ מִמֶּנָּה חֵלָה כִּי־צַד מִבְּרַךְ אֵין זֶה מִבְּרַךְ אֵלָא מִנְאָץ וְעַל זֶה נֹאמַר וְבוֹצֵעַ בְּרַךְ נֹאץ ה'. כתב הרמב"ם